

Котляренко Л. Т., професор кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, доктор біологічних наук, професор

ПРОТИДІЯ НАРКОМАНІЇ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Поширеність наркоманії серед цивільного населення негативно впливає і на присутність цього негативного явища серед військовослужбовців. В цілому по країні на обліку в медичних установах держави перебуває понад 100 тис. хворих на наркоманію. Зважаючи на прихований характер цього явища, латентність наркоманії, дослідники вважають реальним уявлення про кількість наркоманів в Україні 450-500 тис. осіб, а це понад 1 % усього населення. За даними соціологічних досліджень, 35 % першокурсників професійно-технічних училищ та 25 % студентів вищих навчальних закладів мають досвід вживання наркотиків.

Фахівці вважають, що з кожним роком майже на 8 % збільшується кількість українців, які не можуть жити без наркотиків. Безумовно, що наркоманія як негативне явище проникає в середовище військовослужбовців, перш за все, з молодими людьми, які „заразились” наркоманією в шкільні та юнацькі роки. Армія не живе у замкненому просторі, і вона не комплектується за рахунок янголів, спущених на парашутах. Армія є частиною суспільного організму, щільно відплоті свого народу, і все те, що відбувається в суспільному житті, відображається і має місце і у військовій службі.

Події в зоні проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей (далі – АТО) обумовили необхідність оголошення мобілізації для збільшення чисельності Збройних Сил України (далі – ЗСУ). За повідомленням Міністра оборони України генерала армії Степана Полторака, за всі шість хвиль мобілізації лави ЗСУ поповнили 210 тисяч військовослужбовців. При цьому, частина з них підписали контракт і тепер продовжують військову службу, як правило, у новосформованих під час АТО військових частинах. Небезпечним фактором таких підрозділів є збереження тенденції люмпенізації, яка помножена на

посттравматичні стресові розлади, створює живильне підґрунття для пошуку військовими «розваг і розради» у наркотиках. Відтак у армійському середовищі продовжує зростати кількість правопорушень, пов'язаних із вживанням та незаконним обігом наркотиків. На протязі останніх трьох років спостерігається різке збільшення кількості кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, які вчинені військовослужбовцями ЗСУ (2014 – 10; 2015 – 43, 2016 – 97). Отже, додатковим поштовхом, який актуалізує дослідження, є необхідність пошуку адекватних інструментів реагування на критичні прояви наркоманії у ЗСУ.

Незаконний обіг наркотиків – надзвичайно складне, багатогранне й у той же час суспільно небезпечне явище в сучасному світі, яке руйнує економіку, соціальну сферу, підвищує рівень злочинності, вражає своїм негативним впливом на молодь, провокує конфлікти. Його розглядають як загрозу національній безпеці України. З проблемою вживання наркотиків та їх незаконним обігом стикнулися більшість армій світу, які намагаються протидіяти цьому явищу. Незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин в армійському середовищі слід сприймати як реальну загрозу для військових підрозділів.

Вживання наркотиків є одним з домінуючих чинників виникнення девіантної поведінки у військовослужбовців. Наркотичні засоби, як правило, впливають на порушення свідомості та здатність військовослужбовців приймати правильні рішення. Коли люди перебувають під впливом наркотиків, вони здійснюють такі резонансні злочини, яких у іншому випадку ніколи б не здійснили.

Людина, яка присвятила себе військовій справі, щоб виконати взяті на себе обов'язки, має формувати схильність до здорового способу життя, безпечної поведінки, законослухняності та психологічної готовності до тих навантажень, які трапляються під час проходження служби. Військовослужбовець, який вживає наркотичні засоби, стає нездатним сумлінно та якісно виконувати службові обов'язки. Він не може зосередитися, швидко втомлюється, важко переносить навіть незначні фізичні і психічні навантаження. У такої людини, як правило, порушена координація рухів. Йому не під силу виконувати роботу, що вимагає високої точності. Приймаючи заборонені препарати особа несвоєчасно реагує на обстановку і неадекватно виконує команди. Отже, в екстремальних ситуаціях наркозалежний ставить під небезпеку не лише своє життя, а й життя

товаришів по службі. У наркомана яскраво виражені негативні риси характеру, помітні зневага до норм моралі й етики. Це призводить до конфліктів з товаришами по службі, психологічного напруження, дискомфорту в колективі, невиконання поставлених завдань.

Добитися помітного результату в справі забезпечення правопорядку, припинення наркоманії в армійському середовищі, а також недопущення вживання наркотичних засобів та психотропних речовин військовослужбовцями, можна в результаті усвідомленого підходу при виконанні профілактичних заходів. У нашій державі на сьогодні чітко проводиться межа між наркоманом-хворим і наркоманом-злочинцем, створюються програми антинаркотичної діяльності, що складаються на комплексній основі з урахуванням щільного міжнародного співробітництва. Зокрема, це визначено у Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р. [1].

У статті 3 Закону України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” від 15 лютого 1995 року визначено перелік правоохоронних та інших органів, які здійснюють протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, зокрема це: Національна поліція, Служба безпеки України, Генеральна прокуратура України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (Державна фіскальна служба України), центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону (Державна прикордонна служба України), обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу (Державна служба України з контролю за наркотиками) та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень [2].

Не секрет, що одне із завдань сучасної війни, вивести з ладу підрозділи противника будь-якими засобами, в тому числі шляхом наркотизації цих підрозділів. І тому ця задача звичайно ж виходить на перший план керівництва Міністерства оборони України і ЗСУ.

Враховуючи зазначене, є нагальна потреба запровадити у ЗСУ етапної системи профілактики наркоманії, яка передбачатиме послідовне здійснення заходів по недопущенню і попередженню адиктивної поведінки (схильності) як під час призову (прийняття) на військову службу, так і під час її проходження. Основними цілями цієї

системи повинні бути якісний відбір призовників, ретельний моніторинг на різних етапах військової служби і раннє виявлення осіб з адиктивною патологією. Профілактичні заходи практичної спрямованості здатні позбавити ЗСУ від наркотиків, оскільки вони підривають саму базу наркоманії.

З цією метою Міністром оборони України затверджено План комплексних заходів щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у Збройних Силах України та зловживанню ними військовослужбовцями на 2017 рік, який передбачає здійснення ряду практичних заходів, спрямованих на викорінення наркоманії у ЗСУ, зокрема:

- ввести до штатів органів управління Військової служби правопорядку підрозділів (посад) за напрямком протидії незаконному обігу наркоречовин;

- на базі Національної академії внутрішніх справ здійснювати підготовку особового складу ЗСУ з питань протидії незаконному обігу наркоречовин;

- на факультетах ВВНЗ здійснювати підготовку посадових осіб з питань протидії незаконному обігу наркоречовин та незаконному їх вживанню [3].

Безумовно, що виконання заходів вказаного Плану буде мати позитивний вплив на протидію наркоманії у військових підрозділах, що загалом сприятиме зміцненню законності, правопорядку і військової дисципліни у ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-p>.

2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/62/95-vr>.

3. План комплексних заходів щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у Збройних Силах України та зловживанню ними військовослужбовцями, затверджений Міністром оборони України 19 січня 2017 року, № 981/з. – 2017. – 19 січня // Поточний архів Міністерства оборони України за 2017 рік.